ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор Національної
академії внутрішніх справ
доктор юридичних наук,
професор

Володимир ЧЕРНЄЙ

14.05.2021

ВИСНОВОК

Національної академії внутрішніх справ щодо дисертації Лісового Артема Костянтиновича на тему «Запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Національної академії внутрішніх справ від 29 жовтня 2019 р. (протокол № 22), уточненої Вченою радою Національної академії внутрішніх справ від 24 лютого 2021 р. (протокол № 5)

ВИТЯГ

з протоколу засідання фахового семінару кафедр кримінології та кримінально-виконавчого права, кримінального права Національної академії внутрішніх справ від 12 травня 2021 року

Присутні:

доктор юридичних наук, професор Чернявський С.С.;

кафедра кримінального права: доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України Шакун В.І. *(рецензент)*, кандидат юридичних наук, доцент Бабаніна В.В. *(рецензент)*, кандидат юридичних наук, професор Кришевич О.В., кандидат юридичних наук, доцент Микитчик О.В., кандидат юридичних наук, доцент Жук І.В., кандидат юридичних наук, доцент Процюк О.В.;

кафедра кримінології та кримінально-виконавчого права: доктор юридичних наук, професор Джужа О.М., доктор юридичних наук, старший науковий співробітник Мозоль С.А. *(науковий керівник)*, кандидат юридичних наук, доцент Миронюк Т.В., кандидат юридичних наук, доктор юридичних наук, професор Бараш Є.Ю., доцент Левченко Ю.О., кандидат юридичних наук, доцент Кулакова Н.В., кандидат юридичних наук Микитчик А.В., кандидат юридичних наук Миронюк Т.В., старший лаборант Лисенко А.О., здобувач Лісовий А.К.

відділ організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності: кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Женунтій В.І., кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Калиновський О.В.

З присутніх – 5 докторів юридичних наук та 12 кандидатів юридичних наук – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження здобувача кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права НАВС Лісового А.К. на тему «Запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» щодо його рекомендації до розгляду та проведення разового захисту у спеціалізованій вченій раді.

Слухали:

Доповідь здобувача ступеня доктора філософії Лісового А.К. на тему «Запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет», поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право».

Доповідач обґрунтував актуальність обраної теми, визначив мету, завдання, методологію та методику, охарактеризував об'єкт та предмет дослідження, виклав основні наукові положення та висновки, що виносяться на захист, вказав науково-практичну значущість роботи, зазначив про впровадження результатів дослідження.

Автором зазначено, що за часів Цифрової епохи, яка характеризується широкими можливостями для осіб вільно передавати, приймати інформацію й отримувати миттєвий доступ до знань, відбулося виникнення злочинності в мережі Інтернет, зокрема об'єкти авторського права незаконно використовують та поширюють в Інтернеті з метою отримання комерційної вигоди або для привласнення авторства. Наявна соціальна політика держави із запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет та система кримінологічної профілактики, запобігання й протидії зазначеним злочинам є неефективними та не локалізують злочинність у сфері порушення авторського права в мережі Інтернет.

Аналіз статистичної звітності Офісу Генерального прокурора та Національної поліції України дав можливість виявити чітку тенденцію – у період 2015–2021 років рівень порушень авторського права в мережі Інтернет постійно зростає, збільшується їх питома вага у структурі загальної злочинності, структурі порушень авторського права, що свідчить про високий ступінь суспільної небезпеки таких злочинів та зумовлює необхідність визначення чіткого плану боротьби із цим негативним явищем. Автором констатовано, що реальна кількість вчинених порушень авторського права, що здійснена в мережі Інтернет, є у багато разів більшою, ніж це відображено у статистичних відомостях органів правопорядку, що обумовлюється правовим нігілізмом громадян, високолатентним характером такої злочинності та вадами системи державного управління.

У загальному в період 2015–2021 років зафіксовано зростання рівня та динаміки злочинності у сфері авторського права і суміжних прав в мережі Інтернет, хоча і спостерігається її незначне зниження у 2017 та 2020 роках. Автором обґрунтовано, що невелике зниження рівня кількості злочинів, передбачених ст. 176 КК України, що вчинені в мережі Інтернет, свідчить не про тенденцію до зниження злочинності у сфері авторського права в мережі Інтернет, а про зменшення частки виявлених злочинів в загальній сукупності їх реально вчинених. Найбільшу кількість вчинених злочинів, починаючи з 2015 року, зафіксовано у Львівській області – 123 злочини (31,2% від усіх зафіксованих по державі злочинів, передбачених ст. 176 КК України, що вчинені в мережі Інтернет). Високий або

підвищений рівень досліджуваних злочинів виявлено в переважній кількості регіонів (Волинська, Дніпропетровська, Запорізька, Миколаївська, Одеська, Тернопільська, Харківська, Хмельницька, Чернівецька області) у 2015–2016 роках, який стрімко впав (в деяких областях до нульових позначок) в період 2017–2020 років. Такі зміни пояснюються невдало проведеною реформою системи органів внутрішніх справ в період 2014–2016 років, яка триває і до сьогодні.

Про велику суспільну небезпеку та масштаби злочинності у сфері авторського права в мережі Інтернет свідчить постійний ріст ціни злочинності у період 2015–2021 років, а саме матеріальних збитків, завданих авторам та правовласникам, які в 2015 році склали 3 055 000 грн, у 2016 році – 462 000 грн, у 2017 році – 3 528 000 грн, у 2018 році - 8 700 000 грн, у 2019 році - 8 153 000 грн, а найвище їх значення зафіксовано у 2020 році – 11 759 000 грн.

Внаслідок неправомірного поширення та використання об'єктів авторського права, автори недоодержують авторську винагороду (роялті) у великих розмірах, що призводить до збитків для бюджету держави, обумовлюючи ненадходження значних коштів від оподаткування авторської винагороди, ставка якої варіюється від 15 до 18 %.

Особлива актуальність дослідження порушень авторського права в мережі Інтернет підтверджується недостатнім доктринальним опрацюванням проблеми порушень авторського права в мережі Інтернет у вітчизняних наукових колах, що негативно впливає на його правове регулювання та запобігання таким злочинам. Проведений автором аналіз наукових праць засвідчив досить опосередкований та фрагментарний стан дослідження питання запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет. Переважно, наукові праці вітчизняних вчених спрямовані на вирішення проблемних питань кримінально-правової й кримінологічної оцінки, а також запобігання злочинам, які посягають на права інтелектуальної власності, протидії явищу піратства в мережі Інтернет цивільно-правовими заходами. Проте в них не досліджені тенденції розвитку Інтернету, інформаційно-телекомунікаційних та комп'ютерних технологій, їхній вплив на механізми вчинення порушень авторського права, а також спричинені порушеннями авторського права в мережі Інтернет суспільно небезпечні наслідки. Автором обґрунтовано, що перелічені недоліки зумовлюють необхідність проведення комплексного кримінологічного дослідження порушень авторського права в мережі Інтернет та розроблення загальносоціальних та спеціально-кримінологічних заходів запобігання таким злочинам. Це підтверджує і статистика винесених обвинувальних вироків за фактом вчинення досліджуваного злочину: у період 2015–2021 років найбільшу кількість вироків винесено у місті Київ – 32, що зумовило вибір теми дисертації; значну кількість вироків винесено у Львівській, Дніпропетровській, Харківській, Донецькій, Полтавській, Черкаській областях тощо.

Під час виступу автором зазначено, що лише із обранням вектору проєвропейського розвитку та прийняттям Закону України «Про державну підтримку кінематографії» 2017 року встановлено рівень відповідальності наближений до міжнародних та європейських стандартів, покращено кримінальний, цивільний та адміністративний захист авторського права в мережі

Інтернет. Окремі положення зазначеного закону заслуговують особливої уваги, а саме: 1) впровадження процедури припинення порушення такого права в мережі Інтернет; 2) запровадження адміністративної відповідальності за наведення завідомо недостовірної інформації у заявах про припинення авторського права і (або) суміжних прав, вчинених з використанням мережі Інтернет та передбачено адміністративну відповідальність власників веб-сайтів та постачальників послуг хостингу за порушення умов і правил, що визначають порядок припинення порушень авторського права і (або) суміжних прав з використанням мережі Інтернет; 3) надання визначення поняттям «веб-сайт», «електронна (цифрова) інформація», «піратство у сфері авторського права і (або) суміжних прав» тощо. Дисертантом під час виступу наголошено, що важливим кроком щодо захисту майнових прав авторів стало прийняття Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав», що визначає правові та організаційні засади колективного управління майновими правами суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав в Україні. Не зважаючи на вказані позитивні моменти удосконалення законодавчого регулювання досліджуваного питання, кількість порушень авторського права в мережі Інтернет щорічно зростає.

Метою дисертаційного дослідження є розроблення на основі комплексного кримінологічного аналізу порушень авторського права в мережі Інтернеті науково обґрунтованих кримінологічних засад та заходів запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет, дослідження причин та умов, що зумовлюють вчинення таких порушень, встановлення системи суб'єктів запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет.

Для досягнення мети поставлено такі *задачі:*

1) надати пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення та впровадження нових загальносоціальних заходів запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет;

2) розробити систему ефективних та прогресивних спеціально-кримінологічних заходів запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет;

3) розробити рекомендації для впровадження у вітчизняну систему запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет, позитивного досвіду країн Євросоюзу, США та інших зарубіжних країн в цьому напрямі;

4) охарактеризувати сучасний стан, структуру, динаміку та тенденції порушень авторського права в мережі Інтернет;

5) надати характеристику особи, що порушує авторське право в мережі Інтернт;

6) дослідити генезис становлення кримінально-правової охорони авторського права та кримінальної відповідальності за порушення авторського права, насамперед в мережі Інтернет; продемонструвати еволюційний розвиток вітчизняного законодавства у сфері охорони авторського права, насамперед в мережі Інтернет;

7) проаналізувати причини та умови вчинення порушень авторського права в мережі Інтернет;

8) визначити систему суб'єктів запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет, проаналізувати здійснювані ними завдання та взаємодію при запобіганні таким порушенням, розробити пропозиції для покращення такої взаємодії.

9 з'ясувати стан наукового дослідження порушень авторського права в мережі Інтернет та запобігання таким злочинам.

Об'єкт дослідження – комплекс суспільних відносин, що виникають внаслідок порушень авторського права в мережі Інтернет.

Предмет дослідження – запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет.

Методи дослідження, що використані у дисертаційному дослідженні, обрано з урахуванням поставленої мети і завдань, об'єкта та предмета дослідження. *Діалектичний метод* дозволив розглянути питання встановлення кримінальної та інших видів відповідальності за вчинення порушень авторського права в мережі Інтернет. З метою продемонструвати еволюційний розвиток та поступовість формування та становлення законодавства у сфері охорони авторського права в Україні, в тому числі в мережі Інтернет, використано *системно-структурний, логічний методи та метод структурно-функціонального аналізу*. При з'ясуванні історичних витоків та еволюції кримінально-, цивільно- та адміністративно-правових норм про відповідальність за вчинення порушень та порушень авторського права в мережі Інтернет в Інтернеті використано *історико-правовий метод*. За допомогою *порівняльно-правовий методу* здійснено порівняння заходів запобігання порушенням авторського права в Інтернеті, в Україні та зарубіжних країнах. *Статистичний та емпіричний метод* дозволив узагальнити результати анонімного опитування працівників Департаменту кіберполіції Національної поліції України; результати вивчення вироків, винесених національними судами України щодо осіб, які вчинили порушення авторського права, зокрема в мережі Інтернет; дослідити стан, структуру та динаміку злочинності у сфері порушення авторського права в мережі Інтернет; встановити характеристики особи, що порушує авторське право в мережі Інтернет за демографічними, соціально-рольовими, психологічними та кримінально-правовими ознаками. *Формально-логічний* метод використано для оброблення емпіричного матеріалу. *Логіко-нормативний* метод дозволив проаналізувати вітчизняні, зарубіжні та міжнародні нормативно-правові акти у сфері охорони авторського права та запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет. *Історичний та логічний* метод, а також *метод аналізу та синтезу* використані для проведення періодизації та поглибленого розгляду міжнародного та вітчизняного законодавства у сфері охорони авторського права, насамперед в мережі Інтернет, та запобігання таким порушенням. *Метод моделювання* використано для розробки та формулювання пропозицій щодо змін до ст. 176 КК України з метою вдосконалення застосування норми законодавства, посилення кримінальної відповідальності за вчинення порушень авторського права в мережі Інтернет.

Емпіричну базу дослідження складають: 1) форми статистичної звітності та відомості Національної поліції України та Офісу Генерального прокурора

України за період 2015–2021 років – Форма № 1 «Єдиний звіт про кримінальні правопорушення»; форма № 2 «Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення»; відомості Офісу Генерального прокурора про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення передбачені ст. 176 КК України, вчинені в мережі Інтернет; відомості Офісу Генерального прокурора про кількість осіб за якими кримінальні провадження завершені розслідуванням; статистичні відомості Національної поліції України щодо кримінальних правопорушень, передбачених ст. 176 КК України, в тому числі вчинених з використанням високих інформаційних технологій; 2) статистичні дані Державної судової адміністрації про кількість осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, передбачених ст. 176 КК України, з використанням мережі Інтернет; види кримінальних покарань та склад засуджених, за період з 2015 по 2021 роки; 3) результати вивчення 86 винесених судами вироків у період 2015–2021 років відносно 113 осіб, що вчинили злочин, передбачений ст. 176 КК України, в тому числі в мережі Інтернет; 4) результати анонімного анкетування 90 працівників територіальних підрозділів Департаменту кіберполіції Національної поліції України.

При проведенні дослідження та викладенні його результатів використовувалася політико-правова публіцистика, довідкові видання та статистичні матеріали. У процесі написання дисертації окрім робіт з кримінології використовувалась соціологічна, кримінально-правова та інша література за темою дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що за своїм змістом та структурою дисертація є першим у вітчизняній науці кримінології та кримінального права грунтовним та комплексним дослідженням порушень авторського права в мережі Інтернет, в якому здійснено їх кримінологічну характеристику, визначено сучасний стан, структуру та динаміку порушень авторського права в мережі Інтернет, встановлено детермінанти вчинення таких злочинів, запропоновано систему запобігання порушенням авторського права саме в мережі Інтернет, досліджено досвід іноземних країн у цьому напрямі, надано пропозиції щодо його використання та впровадження прогресивних заходів запобігання у вітчизняну систему запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет. Конкретний внесок дисертанта в наукове розроблення зазначених положень полягає в обґрунтуванні пропозицій та рекомендацій, що містять елементи наукової новизни та мають теоретичне і практичне значення, а саме:

вперше:

– розроблено та запропоновано для впровадження спеціальну пробаційну програму «Правова культура в мережі Інтернет. Попередження порушень авторського права в мережі Інтернет», проєкт Концепції Кабінету Міністрів України «Запобігання злочинності у сфері інтелектуальної власності в мережі Інтернет на 2021–2025 роки» та низку інших пропозицій як систему спеціально-кримінологічних заходів запобігання порушенням авторського права саме в мережі Інтернет;

– проведено періодизацію формування та становлення вітчизняного кримінального, цивільного та адміністративного законодавства у сфері охорони

авторського права, насамперед в мережі Інтернет, запропоновано три періоди розвитку такого законодавства;

– сформульовано та запропоновано авторське визначення «злочинності у сфері авторського права в мережі Інтернет» як історично мінливого, соціального, кримінально-правового явища, що являє собою цілісну сукупність всіх вчинених в мережі Інтернет кримінальних правопорушень, які посягають на встановлені законом авторські права осіб щодо володіння, користування та розпорядження результатами своєї інтелектуальної та творчої діяльності;

– обґрунтовано пропозицію щодо необхідності посилення санкції та розширення об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 176 КК України, розроблено та запропоновано проєкт Закону України «Про внесення змін до статті 176 Кримінального кодексу України» та пояснювальну записку до нього;

– визначено систему суб'єктів запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет, з ранжуванням їх у групи за функціями та завданнями, виявлено недоліки при їх взаємодії та запропоновано шляхи покращення;

удосконалено:

– характеристику особи, що порушує авторське право в мережі Інтернет;

– методологічні засади використання зарубіжного досвіду та міжнародно-правових підходів запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет у вітчизняній моделі запобігання;

– кримінологічна характеристика порушень авторського права в мережі Інтернет;

– наукове бачення системи детермінант вчинення порушень авторського права в мережі Інтернет, запропоновано їх розподіл за групами: 1) соціально-економічні; 2) правового характеру; 3) організаційно-управлінські; 4) технічні; 5) соціально-психологічного та духовного характеру;

– науковий стан вивчення генези порушень авторського права в мережі Інтернет; встановлено їх гіперлатентний характер, обґрунтовано, що таким порушенням притаманні три види латентності – природна, погранична та штучна;

дістало подальшого розвитку:

– пропозиції щодо впровадження загальносоціальних заходів запобігання порушенням авторського права саме в мережі Інтернет;

– стан опрацювання міжнародних та зарубіжних нормативно-правових актів, якими забезпечується охорона авторського права та встановлена відповідальність за його порушення в мережі Інтернет;

– обґрунтування суспільно небезпечних наслідків злочинів, якими порушується авторське право в мережі Інтернет, що виражаються у матеріальних збитках, що спричиняються авторам безпосередньо та державі зокрема;

– аргументація негативного впливу реформи органів внутрішніх справ, зокрема на зниження рівня виявлення порушень авторського права в мережі Інтернет в розрізі регіонів у період 2015-2020 років.

Структура та обсяг дисертації зумовлена метою і логікою дослідження та складається з анотації державною та англійською мовами, вступу, трьох розділів, які об'єднують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

Після закінчення доповіді присутні поставили такі **запитання**:

Джужа О.М.: Шановний здобувач, в чому полягає відмінність порушень авторського права від порушень авторського права, що здійснюються саме в мережі Інтернет?

Відповідь: Виникнення й поширення мережі Інтернет не тільки полегшило комунікацію, передачу інформації в електронному вигляді та відкрило доступ до різноманітних знань, але й обумовило виникненню та розростанню деструктивних явищ у світі. Разом з цим, якщо раніше порушення авторського права здійснювалися у реальному світі та безпосередньо «на вулицях», то із цифровізацією та інформатизацією суспільних відносин, об'єкти авторського права дедалі частіше розміщують в Інтернеті, а їх кількість зростає. Порушення авторського права саме в мережі Інтернет мають складну, багатоаспектну та досі достеменно недосліджену структуру.

Внаслідок недослідженості явища «Інтернету» та особливостей Інтернет-процесів державний та громадський контроль за використанням та розповсюдженням авторських творів в цифровій мережі набагато утруднився. Таким чином виявлення порушників, з'ясування достовірних даних про злочинця та його місцезнаходження, доведення факту порушення авторського права та, щонайважливіше, запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет, постають важливими завданнями для сучасної науки кримінології та кримінального права, складність яких пояснює необхідність спрямування зусиль міжнародної спільноти, державних та виконавчих органів, науковців у сфері правових наук, громадськості та безпосередньо авторів на пошук шляхів та розробку заходів запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет, а також поліпшення механізмів реагування на такі злочини та виявлення осіб, які мають на меті їх здійснення.

Кулакова Н.В.: Шановний дисертант, поясніть як в Україні забезпечується нормативно-правова охорона авторського права в мережі Інтернет?

Відповідь: Україна офіційно отримала власний домен та доступ до Інтернету 1 грудня 1992 року. Фактично, це відбулося наступного року після того як Україна стала незалежною державою. У дисертації запропоновано розглядати формування вітчизняного законодавства у сфері охорони авторського права, зокрема в мережі Інтернет, за трьома періодами. У першому періоді мережу Інтернет створено не було. Натомість, другий період тривав від дня проголошення незалежності України 1991 року і до 2004 року, але у цей час законодавцем не врегульовано питання захисту авторського права в Інтернеті та не впроваджено жодних засобів запобігання або припинення порушення авторського права в мережі Інтернет. Слід констатувати, що і у третьому періоді, який тривав з 2004 по 2021 рік, законодавцем приділялося обмаль уваги охороні авторського права в Інтернеті аж до 2017 року. Як висновок, можемо говорити, що за часів незалежності України нормативно-правовий захист авторського права в мережі Інтернет та запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет тривалий час залишалися неврегульованими. Тільки із прийняттям Закону України «Про державну підтримку кінематографії» 2017 року покращено охорону авторського права в мережі Інтернет, зокрема: 1) впроваджено процедуру

припинення порушення авторського права в Інтернеті; 2) встановлено зобов'язання постачальників послуг хостингу забезпечувати захист авторського права та встановлювати в договорі із замовниками умови і правила, що забороняють замовникам послуг вчиняти дії з розміщення електронної (цифрової) інформації з порушенням авторського права третіх осіб, а також зобов'язують вказувати достовірну і інформацію про себе; 3) визначено алгоритм дій для інтернет-провайдерів на рахунок підтвердження факту такого порушення й видалення інформації або контенту, яким порушено авторське право особи; 4) введено адміністративну відповідальність за порушення таких умов і правил та наведення недостовірної інформації у заявах про припинення порушення авторського права, вчинених з використанням мережі Інтернет; 5) введено кримінальну відповідальність за камкординг, кардшейрінг, а також фінансування дій, якими порушено авторське право; 6) визначено поняття «електронна (цифрова) інформація» та «піратство у сфері авторського права і (або) суміжних прав», «камкординг», «кардшейрінг». Вагомим кроком стало доповнення переліку порушень авторського права Законом України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» таким діянням як зловживання посадовими особами організації колективного управління службовим становищем, що призвело до невиплати або неналежних розподілу і виплати винагороди правовласникам.

Бабаніна В.В.: Шановний дисертант, які негативні наслідки спричиняються порушеннями авторського права в мережі Інтернет?

Відповідь: В Україні немайнові права автора можуть належати виключно фізичній особі та до них відноситься право вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення імені автора на творі і його примірниках і при публічному використанні твору, якщо це практично можливо, право дозволяти або забороняти використання твору під справжнім ім'ям автора, право на псевдонім, право вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому спотворенню твору або іншому посяганню на твір, що шкодить честі і репутації автора. До майнових прав автора належать виключне право на використання твору та виключне право на дозвіл або заборону використання твору іншими особами.

За використання творів третіми особами автори мають право отримувати і як правило отримують авторську винагороду (роялті). Винагорода може здійснюватися у формі одноразового платежу, відрахувань за кожний проданий примірник або кожне використання твору (роялті), комбінованих платежів. Внаслідок несанкціонованого використання творів порушуються майнові права авторів – ними не отримується плата за використання твору, а також немайнові права – автори зазнають моральної шкоди, яка полягає у приниженні честі, гідності, престижу або ділової репутації та порушенні стосунків з оточуючими людьми.

Відчуття незахищеності з боку держави та усвідомлення можливості отримати посягання на свій твір у будь-який момент породжує демотивацію в авторів для створення нових об'єктів інтелектуальної та творчої діяльності. Внаслідок цього відбувається занепад творчого потенціалу країни, кінематографу,

зменшення кількості електронної інформації в мережі, що призводить до економічних проблем. За допомогою податків покриваються щорічні витрати держави; доходи у вигляді авторської винагороди (роялті) підлягають оподаткуванню, ставка якого варіюється від 15 до 18 %. Таким чином, держава щорічно недоодержує суттєві бюджетні кошти, що негативно впливає на стан її економіки та позиції на міжнародній арені.

Микитчик А.В.: Шановний дисертант, як забезпечується запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет в Україні?

Відповідь: Запобігання злочинам зводиться до припинення злочинної діяльності на початковому етапі, коли злочинець тільки замишляє, планує вчинення певного діяння, тобто на стадії, коли його діяльність ще не є кримінально караною. На думку більшості кримінологів, запобігання злочинності більш ефективно, ніж інші методи боротьби зі злочинністю. Система запобігання злочинності, що діяла за радянських часів, була зруйнована. Відомо, що вітчизняна система запобігання злочинам знаходиться на етапі свого формування. Вчинення порушення авторського права саме в мережі Інтернет є відносно новим явищем та являє собою новий склад злочину. Внаслідок складного та прихованого механізму вчинення (а відповідно – запобігання та виявлення) порушення авторського права в мережі Інтернет, складнощів встановлення місця вчинення злочину, труднощів визначення особи правопорушника та доказової бази, яка дає підстави відкриття кримінальне провадження, більшість порушень авторського права в мережі Інтернет залишаються без відповідного реагування зі сторони правоохоронних органів та не зафіксованими. Існуючі заходи, які застосовуються державою, мають лінійний та часто наздоганяючий, безсистемний характер й в принципі не зорієнтовані на реалізацію превентивної функції. До того ж державою не розроблено правові та кримінологічні засади запобігання досліджуваним злочинам.

Згідно відомостей офіційної статистичної звітності Офісу Генерального прокурора та Національної поліції України, спостерігається зростання рівня злочинності у сфері авторського права в мережі Інтернет у період 2015–2021 років, як і розмірів матеріальних збитків, що спричиняються авторам та державі. Складність механізмів вчинення таких злочинів та їх високолатентний характер обумовлюють труднощі правоохоронних органів із виявлення та запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет. Таким чином, реальна кількість вчинених досліджуваних злочинів є у рази більшою, ніж відображено у офіційній статистичній звітності. Як висновок, кількість потерпілих осіб та розміри спричинених правовласникам та державі збитків є набагато більшими, а масштаби суспільної небезпеки від таких злочинів до кінця не встановлені. Як висновок, Україні відсутня комплексна й сучасна система запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет, внаслідок чого запобігання такій злочинності здійснюється неефективно, а її рівень постійно зростає. Побудова та впровадження дієвої системи запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет постає першочерговою задачею для протидії таким злочинам.

Жук І.В.: Шановний дисертант, якими основними причинами та умовами обумовлено виникнення та розростання злочинності у сфері авторського права в мережі Інтернет?

Відповідь: Вчинення порушень авторського права в мережі Інтернет дією розгалуженої системи детермінант. Її утворюють детермінанти соціально-економічного, правового, організаційно-управлінського, технічного та соціально-психологічного та духовного характеру. До головних соціально-економічних причин та умов вчинення досліджуваних злочинів належать: 1) нігілізм українського суспільства щодо функціонування правого інституту авторського права, внаслідок чого твори фактично неправомірно розповсюджуються, завантажуються та використовуються; 2) відсутність офіційного документу, що визначає курс національної політики в напрямі запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет, та встановлює правові, організаційно-управлінські, технічні засади реалізації заходів щодо зменшення злочинності у цій сфері; 3) збройний конфлікт на сході України, що спричинило масове внутрішнє переміщення людей, які проживали на окупованих територіях та обумовило тенденцію, відповідно до якої при збільшенні кількості населення на певній території відбувається зростання кількості вчинених злочинів; 4) пандемія COVID-19, внаслідок якої злочинці для отримання незаконного заробітку перейшли в цифрову мережу. Із організаційно-управлінських детермінантів слід виокремити: 1) особливе місце вчинення порушень авторського права в мережі Інтернет та труднощі встановлення безпосереднього місця звідки відбувається вчинення злочину, що обумовлює їх високий рівень латентності; 2) вади здійснення обліку – реєстрація зазначених злочинів відбувається лише у випадку, коли безпосередньо є можливість виявити особу та наявна доказова база; 3) Відсутність засад та заходів запобігання досліджуваним злочинам; 4) недостатній рівень профільної професійної підготовки працівників Департаменту Кіберполіції Національної поліції України для запобігання та викриття порушень авторського права в мережі Інтернет. Технічними умовами, які провокують здійснення досліджуваних злочинів, є низький рівень комунікації між громадянами і Національною поліцією України, відсутність у громадянського суспільства способів запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет; неналежне матеріально-технічне забезпечення правоохоронних органів, що унеможливлює відслідковування фактичного місця вчинення злочину в зв'язку із його вчиненням у «віртуальному» середовищі та затримання «на гарячому» винних осіб. Правовими причинами вчинення порушень авторського прав в мережі Інтернет є правова неврегульованість на законодавчому рівні авторсько-правових відносин в мережі Інтернет; бюрократизм, формалізм та зволікання із виконанням роботи в НП України, інших правоохоронних органів, органів виконавчої влади, адже за встановленою практикою відкриття кримінального провадження за фактом вчинення досліджуваного злочину слідчими підрозділів НП України відбувається тільки за наявності значної доказової бази та встановлення точної особи, що вчинила такий злочин.

Кришевич О.В.: Надайте відповідь на таке питання: які особи є найбільш схильними до вчинення порушень авторського права в мережі Інтернет?

Відповідь: Кримінологічна характеристика осіб, що порушують авторське право в мережі Інтернет, дає підстави виявити їх особливості, а саме: переважна кількість злочинів вчиняється чоловіками – 65 %. Серед виділених вікових груп осіб, що вчинили злочини переважають, 18–24 років – 27 %, 25–29 років – 26 % злочинів; 30–35 років – 21 %, переважна більшість яких мають освіту в сфері ІТ або навчаються у ВУЗах або приватних закладів із ІТ спрямуванням, що обумовлює високий відсоток вчинення ними злочинів. Найменша кількість злочинів вчиняється особами старше 40 років – 11 %.

Соціально-рольова характеристика осіб, що вчинили досліджувані злочини: 37 % осіб – працездатні, які не працевлаштовані і не навчаються; по 18 % становлять групи приватних підприємців та менеджерів; 8 % є продавцями та реалізаторами; 7 % директорами або управляючими компаній. Із осіб, що вчинили злочини, жодна особа не перебувала на психіатричному або наркологічному обліку.

За формою вчинення злочину: 35 % злочинів вчинено у формі співучасті за попередньою змовою групою осіб, 65 % вчинено самостійно.

Встановлено, що не винесено жодного обвинувального вироку за вчинення злочину організованою групою або службовою особою з використанням службового становища, що може пояснюватися високою латентністю таких злочинів, яка дозволяє злочинцям залишати свої протиправні дії «в тіні».

Миронюк Т.В.: Шановний дисертант, які шляхи покращення системи запобігання порушенням авторського права саме в мережі Інтернет Ви пропонуєте у Вашій дисертації?

Відповідь: На жаль, ми змушені констатувати про відсутність в Україні комплексної та ефективної системи запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет.

Ми пропонуємо такі заходи загальносоціального запобігання досліджуваним злочинам: 1) боротьба із безробіттям в Україні (37 % усіх досліджуваних злочинів вчинено безробітними); 2) розвиток правових знань у сфері авторського права в мережі Інтернет та викорінення правого нігілізму у населення шляхом висвітлення інформації через ЗМІ про дії в Інтернеті, які підпадають під кваліфікацію ст. 176 КК України, резонансні кримінальні справи про порушення авторського права в мережі Інтернет; 3) зміна державної стратегії регулювання авторських прав із «копілефт», що в першу чергу забезпечує інтереси та потреби громадян в отриманні доступу до електронної інформації, на «копірайт», завданням якої є охорона майнових та немайнових прав автора в мережі Інтернет і якою передбачено оплата за доступ до будь-якої інформації; 4) оформлення державних замовлень на розробку програмного забезпечення та комп'ютерних програм та технічних засобів в українських ІТ-компаній замість здійснення замовлень у іноземних компаній; 5) оптимізація створеної інституційної системи суб'єктів запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет, налагодження координації та зв'язків між відповідними державними органами та інституціями, які входять до цієї системи; 6) закріплення у Законі України «Про авторське право і суміжні права» положення про виплату компенсації автору у разі заподіянні йому матеріальної та моральної шкоди без

винесення судового рішення, розмір якої залежить від суми заподіяної матеріальної шкоди, упущеної вигоди, яку автор міг би отримати у випадку правомірного продажу та/або реалізації своєї продукції та моральної шкоди, якої зазнав автор.

Нами розроблено та пропонується така система заходів спеціально-кримінологічного запобігання: 1) прийняти державну концепцію «Запобігання злочинності у сфері інтелектуальної власності в мережі Інтернет» як основний документ, що визначатиме державну політику у сфері запобігання злочинам, які посягають на права інтелектуальної власності в мережі Інтернет; 2) підвищити вплив громадян на нейтралізацію злочинів та у процесі їх запобігання; у рамках експериментального проєкту уряду «Держава в смартфоні» для реалізації комунікації в режимі реального часу між поліцією та громадськістю створити онлайн-осередки поліції, працівниками якої забезпечуватиметься цілодобовий моніторинг та облік інформації щодо вчинених злочинів в режимі реального часу. Забезпечити розробку та впровадження в додаток «Дія» спеціальний месенджер через який громадяни зможуть оперативно сповіщати спеціально уповноважених працівників, які миттєво передаватимуть інформацію підрозділам поліції для оперативного реагування та запобігання злочинам; механізм такої комунікації альтернативно можна забезпечити через спеціальний чат-бот в Viber або Telegram; 3) підвищити значення ДУ «Центр пробації» в запобіганні досліджуваним злочинам через заходи пробації, в зв'язку з чим розроблено спеціальну пробаційну програму «Правова культура в мережі Інтернет. Попередження порушень авторського права в мережі Інтернет», спрямовану на вироблення правової культури та правосвідомої поведінки осіб в мережі Інтернет, а також безпосередньо – недопущення вчинення наступних порушень авторського права в мережі Інтернет; 4) з урахуванням позитивного досвіду зарубіжних країн, створити спеціальну групу по боротьбі із порушеннями у сфері інтелектуальної власності та забезпечити здійснення нею профільної діяльності, проведення навчання нових співробітників у цьому напрямі; 5) на основі американського досвіду запобігання злочинам, забезпечити оперативне та дієве припинення працівниками Національної поліції України протиправної діяльності у сфері авторського права в мережі Інтернет в досудовому порядку (за результатами розгляду скарги або звернення громадян).

Застосування вищевказаних заходів сприятиме зниженню рівня злочинності в мережі Інтернет взагалі, як і рівня злочинності у сфері авторського права в мережі Інтернет.

Головуючий: Є ще запитання? Немає. Переходимо до обговорення дисертації. Слово надається науковому керівнику – **доктору юридичних наук, старшому науковому співробітнику, Мозолю С.А.**

Мозоль С.А.: Як показав аналіз змісту наукової розробки, вибрана дисертантом тема дослідження є досить актуальною та такою, що представляє теоретико-прикладне значення. Відсутність комплексного аналізу теоретичних положень та практичних проблем запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет, а також формування пропозицій, спрямованих на удосконалення

запобігання цим злочинам, підвищення ефективності існуючих форм і методів запобігання таким злочинам, встановлення детермінант, що обумовлюють вчинення порушень авторського права в мережі Інтернет в Цифрову еру, погіршення криміногенної обстановки, що обумовлена недоліками превентивної діяльності, підтверджують актуальність та необхідність розробки та формування загальносоціальних та спеціально-кримінологічних заходів запобігання досліджуваним злочинам.

Вищеназвані аспекти і обумовили актуальність та необхідність дослідження та розробки ефективних запобіжних заходів порушенням авторського права в мережі Інтернет в Україні.

Для досягнення поставленої мети і завдань цієї дисертації Лісовий А.К. правильно визначив об'єкт, предмет і методи дослідження, які уміло використав при вирішенні конкретних проблем теоретичного та практичного характеру у своїй дисертації.

Дисертант має достатній загальний рівень розвитку та професійно грамотно володіє вибраним арсеналом дослідження, що в кінцевому результаті, дозволило логічно сформулювати наукову новизну цієї розробки, а саме: за своїм змістом та структурою дисертація є одним із перших у вітчизняному кримінальному праві та кримінології комплексним дослідженням запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет.

Конкретний внесок дисертанта в наукову розробку окреслених положень полягає в обґрунтуванні пропозицій та рекомендацій, що містять елементи наукової новизни й мають теоретичне та практичне значення, зокрема: 1) розроблено та запропоновано для впровадження спеціальну пробаційну програму «Правова культура в мережі Інтернет. Попередження порушень авторського права в мережі Інтернет», проєкт Концепції Кабінету Міністрів України «Запобігання злочинності у сфері інтелектуальної власності в мережі Інтернет на 2021–2025 роки» та низку інших пропозицій як систему спеціально-кримінологічних заходів запобігання порушенням авторського права саме в мережі Інтернет; 2) розроблено й запропоновано проєкт Закону України «Про внесення змін до статті 176 Кримінального кодексу України» та пояснювальну записку до нього, обґрунтовано пропозицію щодо необхідності посилення санкції та розширення об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 176 КК України; 3) проведено періодизацію формування та становлення вітчизняного кримінального, цивільного та адміністративного законодавства у сфері охорони авторського права, зокрема в мережі Інтернет, запропоновано розглядати його історичний розвиток за трьома періодами; 4) надано авторське визначення поняттю «авторські права» як сукупності охоронюваних законом особистих немайнових та майнових прав автора, творчою працею якого створено твір, і майнових прав його спадкоємців та осіб, яким автор чи його спадкоємці передали свої авторські майнові права; надано пропозицію включити термін «авторські права» до статті 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права»; 5) сформульовано та запропоновано авторське визначення поняття «злочинності у сфері авторського права в мережі Інтернет» як історично мінливого, соціального, кримінально-правового явища, що являє собою цілісну сукупність всіх вчинених

в мережі Інтернет кримінальних правопорушень, які посягають на охоронювані законом авторські права суб'єктів авторського права щодо володіння, користування та розпорядження результатами творчої діяльності авторів, внаслідок яких таким суб'єктам завдається матеріальна та/або моральна шкода; 6) визначено систему суб'єктів запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет, здійснено їх розподіл за групами згідно здійснюваних функцій та завдань, запропоновано шляхи покращення взаємодії таких суб'єктів.

Дисертантом покращено науково-правове бачення генези порушень авторського права в мережі Інтернет; визначено їх гіперлатентний характер та обгрунтовано, що таким кримінальним правопорушенням притаманні три види латентності – природна, погранична та штучна.

Автором дисертації надано пропозиції щодо впровадження загальносоціальних заходів запобігання порушенням авторського права саме в мережі Інтернет, покращено науковий стан дослідження характеристики особи, що порушує авторське право в мережі Інтернет, визначено методологічні засади використання у вітчизняній моделі запобігання зарубіжного досвіду та міжнародно-правових підходів до запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет, удосконалено та запропоновано розподіл за групами детермінантів вчинення порушень авторського права в мережі Інтернет.

У загальній сукупності запропоновані заходи та підходи до запобігання й протидії злочинності у сфері авторського права в мережі Інтернет мають покращити стан досліджуваних злочинів, знизити їх рівень та у подальшому запобігати їх вчиненню.

Протягом роботи над дисертацією змінювалося, у тому числі за вказівками наукового керівника, змістовне наповнення більшої частини її розділів та підрозділів. При цьому дисертант самостійно здійснював науково-правовий пошук для вирішення наявних деяких практичних проблем у кримінологічній науці, досліджував нормативно-правові акти та підходи інших вчених з метою надання власного визначення вказаних у науковій новизні термінів та провів необхідний обсяг роботи з опрацювання значного переліку наукових, законодавчих та інших джерел за темою дослідження.

Науковий рівень, зміст, обсяг й оформлення дисертації відповідають вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами й доповненнями від 3 квітня 2019 року № 283), а також Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167, вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40.

Отже, це дає підстави стверджувати, що дисертаційна робота Лісового А.К. має самостійний характер, є ґрунтовною науковою працею, виконана на достатньому теоретичному рівні, адже здобувач провела системне й завершене

дослідження, з огляду на що робота може бути рекомендована до розгляду та захисту в спеціалізованій вченій раді.

Після цього слово було надано **рецензентам** наукової праці:

Доктор юридичних наук, професор, дійсний член (академік) НАПрН України Шакун В.І. Упродовж останніх десятиліть відбулися радикальні зміни в галузі інформаційних комунікаційних систем. Триває стрімкий розвиток інформаційних технологій. Рівень розвитку інформаційної сфери та її безпеки стає визначальним чинником для політичної та економічної ролі держави у світовому просторі.

В умовах сьогодення посилюється значущість мережі Інтернет і всього, що з нею пов'язано. Людство у своєму розвитку наблизилося до такого стану, коли Інтернет є основним генератором світових макротенденцій. Він сприяє трансформації ціннісних орієнтирів людства та його соціальних структур. Соціокультурна динаміка відображає вплив діджиталізації суспільства й свідомості людини. Водночас, складовою зазначеного процесу є й поява чисельних соціальних девіацій та правопорушень з використанням мережі Інтернет, зокрема порушень авторського права.

Середній показник порушень авторського й суміжних прав в мережі Інтернет у структурі злочинів, передбачених ст. 176 КК України, становить 42,8 %, що свідчить про високу суспільну небезпеку, масовість і поширеність явища злочинності у сфері авторського права в мережі Інтернет. Відмітна риса порушень авторського права в мережі Інтернет полягає в тому, що вони мають латентний характер, обумовлений відсутністю бажання користувачів мережі Інтернет повідомляти про такі порушення в органи правопорядку, складністю виявлення осіб, які здійснили таке порушення, тяжкістю встановлення та формування доказової бази, а також небажанням потерпілих публічно визнавати порушення їхніх авторських прав.

Серед вчених немає єдиної позиції щодо визначення правопорушення у сфері інтелектуальної власності, зокрема авторського права. Поняття правопорушення, яке було сформоване останні роки не відображає повноти проблеми, яка досліджується, оскільки не враховує специфіку порушень виключних майнових і немайнових авторських прав, передусім у мережі Інтернет.

Зазначене актуалізує потребу розроблення та впровадження нових прогресивних і дієвих заходів запобігання порушенням авторського права саме в мережі Інтернет.

З огляду на викладене, немає жодних сумнівів стосовно того, що тема дисертаційного дослідження Лісового А.К. «Запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет» є вкрай актуальною.

Це обумовлено також необхідністю виконання рішення Ради національної безпеки та оборони України від 6 травня 2015 року «Про заходи щодо посилення боротьби зі злочинністю в Україні», затвердженого Указом Президента України від 16 червня 2015 року № 341/2015; положень Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 червня 2016 року

№ 402-р; Стратегії розвитку органів системи МВС України на період до 2020 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 року № 1023-р; Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук на 2019–2023 роки, затверджених постановою президії Національної академії наук України (протокол від 30 січня 2019 року № 30); Пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на 2015–2019 роки, затверджених наказом МВС України від 16 березня 2015 року № 275 (п. 6.17); Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 роки (рішення Вченої ради від 26 грудня 2017 року, протокол № 28/1); Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки (постанова загальних зборів НАПрН України від 3 березня 2016 року).

Наукові положення, висновки та пропозиції, сформульовані дисертантом, переважно є аргументованими й переконливими. У роботі досліджено комплекс теоретичних і практичних питань запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет. За результатами дослідження запропоновано й обґрунтовано низку концептуально нових положень і висновків, важливих для юридичної науки, діяльності органів державної влади, зокрема розроблено зміни до законодавства, пропозиції щодо покращення загальносоціальних заходів запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет і систему спеціально-кримінологічних заходів запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет.

Ознайомлення з дисертацією та її анотацією дає підстави стверджувати, що робота містить основні необхідні для такого дослідження компоненти: методологію дослідження, ретельний аналіз більшості попередніх наукових напрацювань, звернення до зарубіжного досвіду, а також належну апробацію результатів дослідження.

Здобувач конкретизував мету дисертаційної роботи в завданнях дослідження, реалізацію яких відобразив у висновках до роботи. Методологія репрезентована переліком загальнонаукових і спеціально-наукових методів, що забезпечило в цілому об’єктивний аналіз предмета дослідження та формування на цій підставі ґрунтовних висновків. Під час дослідження використано такі методи як діалектичний, системно-структурний, логічний, структурно-функціонального аналізу, історико-правовий, порівняльний, статистичний, емпіричний, формально-логічний, логіко-нормативний, метод аналізу та синтезу й метод моделювання.

Використання окреслених методів у взаємозв’язку надало можливість автору глибоко вивчити генезис, сутність порушень авторського права в мережі Інтернет, сформулювати конкретні пропозиції щодо удосконалення механізму запобігання таким порушенням у межах предмета дослідження. На підставі проведеного в дисертаційному дослідженні системного аналізу можна стверджувати, що зміст роботи відповідає порушеній проблематиці.

Дисертант показав вміння критично аналізувати положення використаних теоретичних і нормативних джерел, висвітлив належну апробацію результатів дисертаційного дослідження.

Вищенаведене засвідчує належну обізнаність дисертанта в досліджуваних питаннях, що забезпечило достатній рівень обґрунтованості сформульованих у дисертації висновків.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є однією із перших робіт в українській правовій науці, комплексним дослідженням порушень авторського права в мережі Інтернет. Автор здійснив кримінологічну характеристику, визначив сучасний стан, структуру й динаміку порушень авторського права в мережі Інтернет, встановив детермінанти вчинення таких злочинів, запропонував систему запобігання порушенням авторського права саме в мережі Інтернет, дослідив досвід іноземних країн у цьому напрямі, надав пропозиції щодо його використання та впровадження прогресивних заходів запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет.

До найвагоміших результатів дослідження, що визначають наукову новизну й мають найбільше значення, належать такі:

– розроблено та запропоновано для впровадження спеціальну пробаційну програму «Правова культура в мережі Інтернет. Попередження порушень авторського права в мережі Інтернет», проєкт Концепції Кабінету Міністрів України «Попередження злочинності у сфері інтелектуальної власності в мережі Інтернет на 2021–2025 роки»;

– проведено періодизацію формування та становлення українського кримінального, цивільного та адміністративного законодавства у сфері охорони авторського права, насамперед в мережі Інтернет, запропоновано три періоди розвитку такого законодавства;

– сформульовано та запропоновано авторське визначення «злочинності у сфері авторського права в мережі Інтернет», що являє собою цілісну сукупність всіх вчинених в мережі Інтернет кримінальних правопорушень, які посягають на встановлені законом авторські права осіб щодо володіння, користування та розпорядження результатами своєї інтелектуальної та творчої діяльності;

–обґрунтовано пропозицію щодо необхідності посилення санкції та розширення об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 176 КК України, розроблено й запропоновано проєкт Закону України «Про внесення змін до статті 176 Кримінального кодексу України» та пояснювальну записку до нього;

–визначено систему суб'єктів запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет, з ранжуванням їх у групи за функціями та завданнями, виявлено недоліки при їх взаємодії та запропоновано шляхи покращення.

Отже, сформульовані висновки та пропозиції в дисертаційному дослідженні Лісового А.К. мають не лише науково-теоретичне, а й практичне значення.

Дисертація загалом заслуговує на позитивну оцінку, проте потребує уточнення окремих положень.

1. Зокрема, потребують уточнення назви окремих розділів та підрозділів дисертаційного дослідження Лісового А.К. Так, на нашу думку, план роботи мав би виглядати наступним чином:

РОЗДІЛ 1. ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ ПОРУШЕННЯМ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

1.1. Світоглядні основи наукових досліджень запобігання кримінальним порушенням авторського права в мережі Інтернет

1.2. Еволюція філософсько-правового пізнання охорони авторського права в мережі Інтернет

1.3. Зарубіжний досвід запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. КРИМІНОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ПІЗНАННЯ ЗЛОЧИНІВ ЩОДО АВТОРСЬКОГО ПРАВА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

2.1. Детермінація злочинів у сфері авторського права в мережі Інтернет та їх кримінологічна характеристика

2.2. Криміналізація соціального життя та її вплив на вчинення злочинів щодо авторського права в мережі Інтернет

2.3. Кримінологічна характеристика особи, що вчиняє злочин щодо авторського права в мережі Інтернет

Висновки до розділу 2

РОЗДІЛ 3. ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПОРУШЕННЯМ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

3.1. Профілактика запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет

3.2. Спеціально-кримінологічні заходи запобігання кримінальним правопорушенням авторського права в мережі Інтернет

3.3. Суб'єкти запобігання кримінальним правопорушенням авторського права в мережі Інтернет

Висновки до розділу 3

2. Доцільно проаналізувати та доповнити інформацію щодо Конгресів ООН з попередження злочинності та кримінальному правосуддю у частині запобігання злочинам в мережі Інтернет.

3. У підрозділі 1.2 «Еволюція законодавчо-правового регулювання охорони авторського права, зокрема в мережі Інтернет» автор ґрунтовно вивчає етапи формування та становлення українського законодавства, яким забезпечується охорона авторського права та встановлюється кримінальна, цивільна й адміністративна відповідальність за його порушення. Наприкінці підрозділу висловлено твердження, що «…на сучасному етапі розвитку українського законодавства у сфері охорони авторських прав виникла потреба у внесенні змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за вчинення порушень авторського права, насамперед вчинених в мережі Інтернет, та розширення об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 176 КК України».

Сформульовано пропозицію щодо посилення кримінальної відповідальності за вчинення порушень авторського права в мережі Інтернет, з огляду на позитивну практику США, у якій діє одна з найсуворіших моделей кримінальної відповідальності й застосовують найвищі санкції за порушення авторських прав в

Інтернеті. Автор пропонує пояснювальну записку та проєкт Закону України «Про внесення змін до статті 176 Кримінального кодексу України», які мають науково-прикладний характер, що підтверджено актами впровадження (додаток Д). Проте ми вважаємо, що питання, присвячені збільшенню санкції статті, потребують додаткової аргументації та мають бути висвітлені в роботі.

4. У положеннях підрозділу 2.3 «Характеристика особи, що порушує авторське право в мережі Інтернет» не зовсім коректно сформульовано назву підрозділу. Автор фактично досліджує кримінологічну характеристику особи злочинця, проте не посилається на джерела інформації.

Висловлені рекомендації не впливають на загальний рівень роботи та її загальну позитивну оцінку.

З огляду на викладене, можна стверджувати, що дисертаційне дослідження Лісового А.К. «Запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет», подане на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», містить наукові положення й науково обґрунтовані результати, які в сукупності вирішують актуальне науково-прикладне завдання в галузі кримінології.

За умови внесення відповідних змін робота відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами й доповненнями від 3 квітня 2019 року № 283); Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167, а тому за результатами усунених недоліків може бути рекомендована до розгляду в спеціалізованій раді.

Кандидат юридичних наук, доцент Бабаніна В.В. Швидкий та непередбачуваний розвиток інформаційних, цифрових та комп'ютерних технологій впливає на усі сфери сучасного життя. Забезпечуючи полегшення отримання будь-яких даних в Інтернеті, такий розвиток має і негативні наслідки, адже обумовлює виникнення нових способів та механізмів вчинення порушень прав людини, зокрема авторських прав.

Актуальність дисертації Лісового А. К. полягає в тому, що вчинення більшої частини порушень авторського права із появою мережі Інтернет та виникненням програмно-технологічних засобів відбувається у цифровій площині. Внаслідок недослідженості та багатоаспектного характеру явища Інтернет, об'єкти творчої та інтелектуальної праці людини стали менш захищеними від вчинення над ними протиправних дій, їх незаконного використання, що визначило загрозливий стан авторських прав осіб по всьому світу. Варто зазначити, що в порівнянні з класичним порушенням авторського права, порушення авторського права саме в мережі Інтернет відрізняються комплексною та складною структурою вчинення й високою латентністю. Характерні таким злочинам особливості створюють для правоохоронних органів перешкоди, які стають на заваді під час виявлення, а надто – запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет. Крім цього, такі труднощі заважають здійснювати об'єктивний облік порушень авторського права в мережі Інтернет,

що призводить до спотворення офіційної статистичної інформації про стан злочинності та обумовлює уникнення відповідальності для багатьох злочинців, які вчинили такі порушення.

Перелік об'єктів і суб'єктів авторського права, основних майнових та немайнових прав автора, способи захисту й управління такими правами, відповідальність за їх порушення, а також інші пов'язані з авторським правом питання визначаються як міжнародними угодами (Бернською конвенцією про охорону літературних і художніх творів, Договором Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 року, Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами), так і національним законодавством України – Законом України «Про авторське і суміжні права», Цивільним кодексом України, Кримінальним кодексом України тощо.

Проте, зважаючи на чисельність нормативно-правових актів, якими врегульовано питання авторського права, ними ж породжуються безліч колізій в правозастосуванні та під час здійснення правосуддя. Для інтеграції до Європейського союзу Україною мають бути виконані вимоги, які безпосередньо стосуються приведення системи державного управління та національної законодавчої бази, зокрема законів в сфері інтелектуальної власності, у відповідність до стандартів Європейського союзу. Хоча вітчизняна система запобігання злочинності знаходиться на етапі свого формування і вдалося досягти позитивних змін щодо зменшення рівня кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи, кримінальних правопорушень проти власності, дитячої злочинності, проте запобігання порушенням авторського права в Україні, особливо вчинених в мережі Інтернет, здійснюється недостатньо ефективно. Зазначеним обумовлюється зростання рівня злочинності у сфері авторського права в мережі Інтернет протягом останніх років та відповідно розмірів збитків, що спричиняються авторам та державі. Наявна система суб'єктів запобігання не забезпечує належний рівень охорони авторського права, а відсутність кримінологічних засад протидії злочинності у сфері авторського права в мережі Інтернет та заходів запобігання на практиці спричиняє складнощі боротьби із такими злочинами.

З огляду на зазначене, дисертаційне дослідження Лісового А.К. є оригінальним та актуальним як у науковому, так і в практичному аспектах.

Структура дисертації надала можливість комплексно проаналізувати особливості порушень авторського права в мережі Інтернет, визначити їх кримінологічну характеристику, дослідити стан, структуру та динаміку таких злочинів, причини та умови їх вчинення, охарактеризувати особу, що порушує авторське право в мережі Інтернет, а також із врахуванням міжнародного та зарубіжного досвіду як загальносоціального, так і спеціально-кримінологічного спрямування, визначити актуальні заходи запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет. Матеріал дисертації викладено логічно, оптимально співвіднесено загальні та конкретні питання, сформульовано необхідні наукові

дефініції, розроблено та запропоновано обґрунтовані пропозиції й рекомендації відповідно до обраної тематики.

Автор засвідчив високий рівень володіння науковою методологією та методикою, уміння аргументовано викладати власні наукові погляди. У роботі використано різноманітні наукові методи: діалектичний, системно-структурний, логічний, метод структурно-функціонального аналізу, історико-правовий, порівняльний (порівняльно-правовий), статистичний та емпіричний методи, формально-логічний тощо.

На підставі аналізу змісту дисертації можна стверджувати, що автору вдалося реалізувати поставлені завдання та отримати нові, цінні для науки результати, а саме:

– розроблено та запропоновано для впровадження спеціальну пробаційну програму «Правова культура в мережі Інтернет. Попередження порушень авторського права в мережі Інтернет», проєкт Концепції Кабінету Міністрів України «Запобігання злочинності у сфері інтелектуальної власності в мережі Інтернет на 2021-2025 роки» та низку інших пропозицій як систему спеціально-кримінологічних заходів запобігання порушенням авторського права саме в мережі Інтернет;

– сформульовано та запропоновано авторське визначення «злочинності у сфері авторського права в мережі Інтернет» як історично мінливого, соціального, кримінально-правового явища, що являє собою цілісну сукупність всіх вчинених в мережі Інтернет кримінальних правопорушень, які посягають на встановлені законом авторські права осіб щодо володіння, користування та розпорядження результатами своєї інтелектуальної та творчої діяльності;

– обґрунтовано пропозицію щодо необхідності посилення санкції та розширення об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 176 КК України, розроблено та запропоновано проєкт Закону України «Про внесення змін до статті 176 Кримінального кодексу України» та пояснювальну записку до нього;

– проведено періодизацію формування та становлення вітчизняного кримінального, цивільного та адміністративного законодавства у сфері охорони авторського права, насамперед в мережі Інтернет, запропоновано три періоди розвитку такого законодавства.

Слід наголосити на практичній спрямованості дисертаційного дослідження та зауважити про ґрунтовну емпіричну базу, що додає положенням, висновкам та науковій новизні роботи вичерпності й забезпечує їх достовірність.

Високим є і теоретичний рівень викладу матеріалу, автор вміло застосовує різноманітні методи наукового пізнання, ґрунтовно аналізує нормативно-правову базу та статистичну звітність, судову й іншу практику, коректно обґрунтовує схожі та розбіжні з іншими науковцями погляди на правові питання, аргументовано викладає власну позицію, внаслідок чого дійшов науково та практично значущих висновків.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Лісового А.К., слід виокремити певні *недоліки в роботі*, *недостатньо аргументовані положення та пропозиції.*

1. Автором на початку підрозділу 1.2. «Еволюція законодавчо-правового регулювання охорони авторського права, зокрема в мережі Інтернет» на *5 сторінках* надається характеристика та проводиться аналіз основних міжнародних угод та конвенцій, якими регламентована правова охорона авторських прав. Майже усі вони (окрім Угоди ТРІПС, Договору ВОІВ про авторське право, прийнятого Дипломатичною конференцією 1996 року) проголошують загальні правила та принципи захисту авторських прав на міжнародному рівні та не стосуються розвитку та формування кримінально-правових норм, якими встановлюється відповідальність за порушення авторського права, зокрема в мережі Інтернет, а отже не мають змістового навантаження в контексті науки кримінології та висвітлення питання еволюції українського законодавства у сфері охорони авторського права в мережі Інтернет. Натомість, автором вичерпно та ґрунтовно продемонстровано становлення вітчизняного законодавства у цій сфері, доречно запропоновано розподілити його на три періоди. Зважаючи на зазначене, підрозділ 1.2. перевантажений інформацією та потребує переробки в частині опису міжнародних угод та конвенцій.

2. У підрозділі 1.1. «Стан наукових досліджень питання запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет» автор зазначає про недосконаліть законодавчої конструкції ст. 176 КК України та підтримує думку науковця І. М. Романюка щодо відсутності у зазначеній статті кримінальної відповідальності за порушення *немайнових* прав суб'єктів авторського і суміжних прав, що призводить до невпорядкованості нормативно-правового поля. Автору слід навести свої міркування щодо вирішення цих проблем в роботі та надати в ній науково-обґрунтоване вирішення зазначених вад. Вважаємо, що обґрунтування таких недоліків слід викласти у Пояснювальній записці до проєкту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України», а самі пропозиції розмістити безпосередньо у законопроєкті (Додаток Б).

3. У підрозділі 2.2. «Причини та умови порушень авторського права в мережі Інтернет» однією із умов, що забезпечує зростання злочинності у сфері авторського права в мережі Інтернет, автор визначає незабезпеченість та недостатню ефективність громадського контролю за розповсюдженням та використанням об'єктів авторського права у мережі Інтернет. Загалом, така причина є доречною, проте потрібно конкретизувати її особливості та за можливості надати пропозицію з її усунення, яка, до речі, може стати дієвим загальносоціальним заходом запобігання досліджуваним злочинам.

Утім висловлені зауваження мають переважно локальний та дискусійний характер, не стосуються загального концепту дослідження, викладені у формі побажання та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

Виходячи з вище викладеного, можна стверджувати, що дисертаційне дослідження Лісового Артема Костянтиновича «Запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет», подане на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», містить наукові положення й науково-обґрунтовані результати, які у сукупності вирішують актуальну наукового-прикладну задачу у галузі кримінології.

Робота відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283); Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167, а тому за результатами усунених недоліків може бути рекомендована до розгляду в спеціалізованій раді.

В **обговоренні** дисертаційного дослідження взяли участь:

Кандидат юридичних наук, доцент Левченко Ю.О., який відзначив, що для дослідження обрана актуальна тема, яка має велике теоретичне і практичне значення. Питання плану сформульовані так, що в цілому охоплюють основні аспекти теми дослідження і обумовлюють розкриття теми. Автор використав достатню кількість джерел. Тема роботи актуальна, а її зміст дає підстави говорити, що загалом дисертантом успішно вирішено ті завдання, які було поставлено. Наукова новизна отриманих результатів складається з оригінальних підходів здобувача до вирішення теоретичних і практичних питань, що пов'язані запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет.

У дослідженні проаналізовано статистичні відомості Офісу Генерального прокурора, Національної поліції України, Державної судової адміністрації України та відомості з обвинувальних вироків судів, винесених за фактом порушення авторського права в мережі Інтернет. Автор правильно визначив основні напрями своїх досліджень. Вдало обрана методологія дослідження надала можливість дисертанту повністю досягти поставленої мети.

Враховуючи вищевикладене, дисертація Лісового А.К. на тему «Запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет» відповідає вимогам, які пред'являються до дисертації, та може бути рекомендована до попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії.

Кандидат юридичних наук, доцент Микитчик О.В. підтримав попередніх доповідачів, закцентував увагу на глибокому змісті авторських визначень і висновків. Відзначив, що дисертаційне дослідження є теоретично і практично значущим. Підкреслив, що у процесі доповіді головних положень дисертаційного дослідження, а також під час відповідей на запитання, Лісовий А.К. показав високий рівень володіння матеріалом, свою обізнаність у нормативно-правовій базі та глибоке розуміння доктринальних джерел, на підставі яких була підготовлена дисертаційна робота, вміння їх узагальнювати, аналізувати, формулювати власні висновки.

У підсумку, дисертація Лісового А.К. на тему «Запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет» відповідає вимогам, які ставляться до дисертації, та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

ВИСНОВОК
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Лісового Артема Костянтиновича на тему «Запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет»

Обґрунтування вибору теми дослідження. У період інформаційної ери, яка зробила можливими швидкі глобальні комунікації та існування інформаційних мереж, життя сучасного суспільства та усі його сфери зазнали позитивних змін. Цифрова епоха обумовила популяризацію використання високих технологій, ІТ та комп'ютерних продуктів, надала широкі можливості для вільного створення, поширення та використання будь-якої інформації, забезпечила розвиток механізмів її завантаження, передачі та зберігання в мережі Інтернет. Доступ до знань, комп'ютерних програм, баз даних, аудіовізуальних та музичних творів, творів науки, літератури та мистецтва значно полегшився. Проте технізація, комп'ютеризація та діджиталізація процесів має зворотній бік, який породжує негативні наслідки для економічної, правової, культурної та соціальної сфер суспільних відносин, а разом з тим – для прав авторів. Інтернет-середовище є складною системою, в якій розміщено велику кількість об'єктів авторського права. До популяризації мережі Інтернет та поширення її у всьому світі ринок об'єктів авторського права був переважно матеріальним. Механізми вчинення порушень авторського права не відрізнялися своєю оригінальністю та здебільшого полягали у виготовленні, завезенні в країну та купівлі-продажу фальсифікованих примірників творів. Здійснення соціально-правового контролю за таким ринком було простішим з огляду на те, що механізм розробки та втілення заходів із запобігання та протидії порушенням авторського права в реальному світі є більш передбачуваним та зрозумілим. Натомість, вчинення таких порушень в Інтернеті відрізняється складністю вчинення та прихованістю. А отже і боротьба з такими порушеннями набуває більш складного характеру, потребує нових підходів від державних, громадських та міжнародних установ та прогресивних знань від їх працівників .

Важливо зазначити, що дисертаційних праць, в яких би глобально досліджувалося питання порушень авторського права саме в мережі Інтернет, надавалася їх кримінологічна характеристика та приділялася увага запобіганню таким злочинам не проводилось. Разом з тим, слід виокремити наукове дослідження Грігор'янц Г.І., в якому зосереджену увагу саме на порушеннях авторського права, які не є кримінально караними, та досліджено цивільно-правові способи захисту авторського права у мережі Інтернет[1].

Необхідно зазначити, що в нормах адміністративного законодавства не передбачено відповідальність за дії під назвою «порушення авторського права». Натомість, у диспозиції ст. 51^{-2} Кодексу України про адміністративні правопорушення встановлена адміністративна відповідальність за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, а у диспозиціях ст. 164^{-17} та

---

[1] Грігор'янц Г.І. Піратство як порушення авторських і суміжних прав у мережі Інтернет : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2016. 195 с.

164-18 КУпАП передбачена відповідальність за порушення умов і правил, що визначають порядок припинення порушень авторського права і (або) суміжних прав з використанням мережі Інтернет та наведення завідомо недостовірної інформації у заявах про припинення порушення авторського права і (або) суміжних прав, вчинених з використанням мережі Інтернет, відповідно. Водночас, у диспозиції ст. 176 КК України чітко визначено суспільно небезпечне діяння, яким порушується авторське право, що має назву «порушення авторського права». Згідно класифікації кримінальних правопорушень, передбаченої ст. 12 КК України, порушення авторського права є злочином, тому «порушення авторського права» у цій дисертації використовується у значенні злочину.

На основі аналізу даних із довідок, звітів про здійснену роботу, а також форм статистичної звітності Офісу Генерального прокурора та Національної поліції України в період 2015–2021 років, з'ясовано, що кількість зареєстрованих вчинених порушень авторського права в мережі Інтернет, зростає, а також щорічно збільшується їх питома вага у загальній кількості зареєстрованих порушень авторського права і суміжних прав. Аналіз статистичних показників порушень авторського права здійснювався разом із порушеннями суміжних прав, що обумовлено особливістю здійснення обліку правоохоронними органами, в ході якого статистичні дані зводяться до єдиного для обох злочинів показника внаслідок об'єднання їх в одній ст. 176 КК України [2].

Офіс торгового представника США щорічно готує звіт The «Special 301» Report, який відображає реальний глобальний стан захисту та дотримання прав інтелектуальної власності у всьому світі. Основний акцент в ньому зроблено на дослідженні стану піратства в мережі Інтернет. Звіт, окрім іншого, складається із двох головних списків із країнами: 1) «priority watch list», до якого входять країни із критичним рівнем порушення авторських прав, де піратство в Інтернеті широко розповсюджене; 2) «watch list», із переліком країн, які на національному рівні вживають заходи із запобігання та протидії порушенням авторських прав та намагаються викорінити піратство в мережі Інтернет, проте не досягли результату, який є прийнятним у загальносвітовому розумінні[3]. Починаючи із 2015 року Україна щорічно потрапляє до «priority watch list» та є країною із одним з найбільших рівнів порушення авторських прав в мережі Інтернет у світі. Офіс торгового представника США називає основні причини зростання масштабів онлайн-піратства в Україні: 1) незаконне, непрозоре адміністрування системи організацій колективного управління (ОКУ), які відповідальні за збір, розподіл та виплату зібраної винагороди (роялті) правоволодільцям; 2) широко розповсюджене використання неліцензійного програмного забезпечення в органах державної влади; 3) неспроможність впровадити ефективні заходи для боротьби із широко поширеними порушеннями авторського права в Інтернеті.

Рівень захисту майнових та немайнових прав автора в Україні та ефективність системи запобігання порушенням авторського права в мережі

---

[2] Сайт Офісу Генерального прокурора України. Статистична інформація за 2015–2021 рік. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/statinfo.html.

[3] 2020 Special 301 report of The Office of the United States Trade Representative. Retrieved from https://ustr.gov/sites/default/files/2020_Special_301_Report.pdf

Інтернет є недостатніми, незважаючи на окремі позитивні зміни, яких вдалося досягти у боротьбі із цим явищем, а саме: прийняття дієвих законів, таких як Закон України «Про державну підтримку кінематографії в Україні», яким введено механізм припинення порушення авторського права та (або) суміжних прав в Інтернеті та кримінальну відповідальність за камкординг, кардшейрінг та фінансування дій, якими порушується авторське право в мережі Інтернет, а також встановлено адміністративне стягнення за порушення умов і правил, що визначають порядок припинення порушень авторського права з використанням мережі Інтернет та за наведення завідомо недостовірної інформації у заявах про припинення порушень авторського права, вчинених з використанням мережі Інтернет[4]; Закон України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав», яким визначено правові та організаційні засади колективного управління майновими правами суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав в Україні[5]; проведення Департаментом кіберполіції Національної поліції України у квітні 2019 року спецоперації «Пірати» з протидії досліджуваним порушенням, під час якої припинено діяльність понад 30 онлайн-кінотеатрів.

Розробка ефективних заходів запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет надасть можливість побудувати комплексну систему превентивних заходів, що матиме наслідком як зменшення злочинності у сфері авторського права в мережі Інтернет, так і загального рівня злочинності, а також дозволить суттєво скоротити розміри збитків, які завдаються правовласникам та державі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обрана для дисертаційного дослідження тема спрямована на реалізацію та виконана із урахуванням відповідних положень: Рішення Ради національної безпеки та оборони України від 06 травня 2015 року «Про заходи щодо посилення боротьби зі злочинністю в Україні», затвердженого Указом Президента України від 16 червня 2015 року № 341/2015; Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 червня 2016 року № 402-р; Стратегії розвитку органів системи МВС України на період до 2020 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 року № 1023-р.; Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук на 2019–2023 роки, затверджених постановою президії Національної академії наук України (протокол від № 30 від 30 січня 2019 року); Пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на 2015–2019 роки, затвердженого наказом МВС України від 16 березня 2015 року № 275 (п. 6.17); Основних напрямів наукових досліджень

---

[4] Про державну підтримку кінематографії в України : Закон України від 23 берез. 2017 р. № 1977-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1977-19#n396.

[5] Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав : Закон України від 15 трав. 2018 р. № 2415-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2415-19.

Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 роки (рішення Вченої ради від 26 грудня 2017 року, протокол № 28/1); Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки (постанова загальних зборів НАПрН України від 03 березня 2016 року); Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період до 2020 року.

Початкову тему дисертації «Запобігання злочинам, пов'язаним із порушенням авторського права в мережі Інтернет» затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 29 жовтня 2019 року (протокол № 22). Рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 24 лютого 2021 року (протокол № 5) затверджено нову тему дисертаційної роботи «Запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет».

Мета і завдання дослідження. *Метою дисертаційного дослідження* є розроблення на основі комплексного кримінологічного аналізу порушень авторського права в мережі Інтернеті науково обґрунтованих кримінологічних засад та заходів запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет, дослідження причин та умов, що зумовлюють вчинення таких порушень, встановлення системи суб'єктів запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет.

Для досягнення мети поставлено такі *задачі*:

– розробити рекомендації загальносоціальних заходів запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет для їх подальшого впровадження;

– розробити систему ефективних та прогресивних спеціально-кримінологічних заходів запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет;

– надати пропозиції для впровадження позитивного досвіду країн Євросоюзу, США та інших зарубіжних країн у запобіганні порушенням авторського права в мережі Інтернет до вітчизняної системи запобігання злочинності;

– охарактеризувати сучасний стан, структуру, динаміку та тенденції порушень авторського права в мережі Інтернет;

– надати характеристику особи, що порушує авторське право в мережі Інтернт;

– дослідити генезис становлення кримінально-правової охорони авторського права та кримінальної відповідальності за порушення авторського права, насамперед в мережі Інтернет; продемонструвати еволюційний розвиток вітчизняного законодавства у сфері охорони авторського права, насамперед в мережі Інтернет;

– проаналізувати причини та умови вчинення порушень авторського права в мережі Інтернет;

– визначити систему суб'єктів запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет, проаналізувати здійснювані ними завдання та взаємодію при запобіганні таким порушенням, розробити пропозиції для покращення такої взаємодії.

– з'ясувати стан наукового дослідження порушень авторського права в мережі Інтернет та запобігання таким злочинам.

Об'єкт дослідження – комплекс суспільних відносин, що виникають внаслідок порушень авторського права в мережі Інтернет.

Предмет дослідження – запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет.

Методи дослідження. Методи дослідження, що використані у дисертаційному дослідженні, обрано з урахуванням поставленої мети і завдань, об'єкта та предмета дослідження. *Діалектичний метод* дозволив розглянути питання встановлення кримінальної та інших видів відповідальності за вчинення порушень авторського права в мережі Інтернет (підрозділ 1.2). З метою продемонструвати еволюційний розвиток та поступовість формування та становлення законодавства у сфері охорони авторського права в Україні, в тому числі в мережі Інтернет, використано *системно-структурний, логічний методи та метод структурно-функціонального аналізу*. При з'ясуванні історичних витоків та еволюції кримінально-, цивільно- та адміністративно-правових норм про відповідальність за вчинення порушень та порушень авторського права в мережі Інтернет в Інтернеті (підрозділи 1.1, 1.2) використано *історико-правовий метод*. За допомогою *порівняльно-правовий методу* здійснено порівняння заходів запобігання порушенням авторського права в Інтернеті, в Україні та зарубіжних країнах (підрозділ 1.3, 3.2). *Статистичний та емпіричний метод* дозволив узагальнити результати анонімного опитування працівників Департаменту кіберполіції Національної поліції України; результати вивчення вироків, винесених національними судами України щодо осіб, які вчинили порушення авторського права, зокрема в мережі Інтернет; дослідити стан, структуру та динаміку злочинності у сфері порушення авторського права в мережі Інтернет; встановити характеристики особи, що порушує авторське право в мережі Інтернет за демографічними, соціально-рольовими, психологічними та кримінально-правовими ознаками (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3). *Формально-логічний* метод використано для оброблення емпіричного матеріалу (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.2). *Логіко-нормативний* метод дозволив проаналізувати вітчизняні, зарубіжні та міжнародні нормативно-правові акти у сфері охорони авторського права та запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет (підрозділи 1.2, 1.3, 3.2). *Історичний та логічний* метод, а також *метод аналізу та синтезу* використані для проведення періодизації та поглибленого розгляду міжнародного та вітчизняного законодавства у сфері охорони авторського права, насамперед в мережі Інтернет, та запобігання таким порушенням (1.2, 1.3). *Метод моделювання* використано для розробки та формулювання пропозицій щодо змін до ст. 176 КК України з метою вдосконалення застосування норми законодавства, посилення кримінальної відповідальності за вчинення порушень авторського права в мережі Інтернет (1.2, 1.3, висновки до розділів, Додаток Б).

Емпіричну базу дослідження складають:

– форми статистичної звітності та відомості Національної поліції України та Офісу Генерального прокурора України за період 2015–2021 років – Форма № 1

«Єдиний звіт про кримінальні правопорушення»; форма №2 «Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення»; відомості Офісу Генерального прокурора про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення передбачені ст. 176 КК України, вчинені в мережі Інтернет; відомості Офісу Генерального прокурора про кількість осіб за якими кримінальні провадження завершені розслідуванням; статистичні відомості Національної поліції України щодо кримінальних правопорушень, передбачених ст. 176 КК України, в тому числі вчинених з використанням високих інформаційних технологій.

– статистичні дані Державної судової адміністрації про кількість осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, передбачених ст. 176 КК України, з використанням мережі Інтернет; види кримінальних покарань та склад засуджених, за період з 2015 по 2021 роки.

– результати вивчення 86 винесених судами вироків у період 2015-2021 років відносно 113 осіб, що вчинили злочин, передбачений ст. 176 КК України, зокрема в мережі Інтернет.

– результати анонімного анкетування 90 працівників територіальних підрозділів Департаменту кіберполіції Національної поліції України.

При проведенні дослідження та викладенні його результатів використовувалася політико-правова публіцистика, довідкові видання та статистичні матеріали. У процесі написання дисертації окрім робіт з кримінології використовувалась соціологічна, кримінально-правова та інша література за темою дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що за своїм змістом та структурою дисертація є першим у вітчизняній науці кримінології та кримінального права грунтовним та комплексним дослідженням порушень авторського права в мережі Інтернет, в якому здійснено їх кримінологічну характеристику, визначено сучасний стан, структуру та динаміку порушень авторського права в мережі Інтернет, встановлено детермінанти вчинення таких злочинів, запропоновано систему запобігання порушенням авторського права саме в мережі Інтернет, досліджено досвід іноземних країн у цьому напрямі, надано пропозиції щодо його використання та впровадження прогресивних заходів запобігання у вітчизняну систему запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет. Конкретний внесок дисертанта в наукове розроблення зазначених положень полягає в обґрунтуванні пропозицій та рекомендацій, що містять елементи наукової новизни та мають теоретичне і практичне значення, а саме:

вперше:

– розроблено та запропоновано для впровадження спеціальну пробаційну програму «Правова культура в мережі Інтернет. Попередження порушень авторського права в мережі Інтернет», проєкт Концепції Кабінету Міністрів України «Запобігання злочинності у сфері інтелектуальної власності в мережі Інтернет на 2021–2025 роки» та низку інших пропозицій як систему спеціально-кримінологічних заходів запобігання порушенням авторського права саме в мережі Інтернет;

– розроблено й запропоновано проєкт Закону України «Про внесення змін до статті 176 Кримінального кодексу України» та пояснювальну записку до нього, обґрунтовано пропозицію щодо необхідності посилення санкції та розширення об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 176 КК України;

– проведено періодизацію формування та становлення вітчизняного кримінального, цивільного та адміністративного законодавства у сфері охорони авторського права, зокрема в мережі Інтернет, запропоновано розглядати його історичний розвиток за трьома періодами;

– надано авторське визначення поняттю «авторські права» як сукупності охоронюваних законом особистих немайнових та майнових прав автора, творчою працею якого створено твір, і майнових прав його спадкоємців та осіб, яким автор чи його спадкоємці передали свої авторські майнові права; надано пропозицію включити термін «авторські права» до статті 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права»;

– сформульовано та запропоновано авторське визначення поняття «злочинності у сфері авторського права в мережі Інтернет» як історично мінливого, соціального, кримінально-правового явища, що являє собою цілісну сукупність всіх вчинених в мережі Інтернет кримінальних правопорушень, які посягають на охоронювані законом авторські права суб'єктів авторського права щодо володіння, користування та розпорядження результатами творчої діяльності авторів, внаслідок яких таким суб'єктам завдається матеріальна та/або моральна шкода;

– визначено систему суб'єктів запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет, здійснено їх розподіл за групами згідно здійснюваних функцій та завдань, запропоновано шляхи покращення взаємодії таких суб'єктів;

удосконалено:

– характеристику особи, що порушує авторське право в мережі Інтернет;

– методологічні засади використання у вітчизняній моделі запобігання зарубіжного досвіду та міжнародно-правових підходів до запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет;

– кримінологічну характеристику порушень авторського права в мережі Інтернет;

– систему детермінант вчинення порушень авторського права в мережі Інтернет, запропоновано їх розподіл за групами: 1) соціально-економічні; 2) правового характеру; 3) організаційно-управлінські; 4) технічні; 5) соціально-психологічного та духовного характеру;

– науковий стан вивчення генези порушень авторського права в мережі Інтернет; визначено їх гіперлатентний характер, обґрунтовано, що таким кримінальним правопорушенням притаманні три види латентності – природна, погранична та штучна;

дістало подальшого розвитку:

– пропозиції щодо впровадження загальносоціальних заходів запобігання порушенням авторського права саме в мережі Інтернет;

– стан опрацювання міжнародних та зарубіжних нормативно-правових актів, якими забезпечується протидія порушенням авторського права в мережі Інтернет та встановлена відповідальність за вчинення такого злочину;

– обґрунтування суспільно небезпечних наслідків порушень авторського права в мережі Інтернет, що полягають у спричинених матеріальних збитках авторам безпосередньо та державі зокрема;

– аргументація негативного впливу реформи органів внутрішніх справ, зокрема на зниження рівня виявлення порушень авторського права в мережі Інтернет в розрізі регіонів у період 2015–2020 років.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації пропозиції, узагальнення й висновки можуть використовуватися у:

– *науково-дослідній діяльності* – як основа для подальших правових досліджень, особливо щодо злочинності у сфері авторського права в мережі Інтернет;

– *правотворчості* – для вдосконалення та розвитку законодавства у сфері протидії такій злочинності, зокрема як основу для подальших розробок законодавчих актів, змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України, відомчих нормативно-правових актів, науково-методичних розробок з питань запобігання порушень авторського права в мережі Інтернет; для вдосконалення системи кримінально-правової охорони інтелектуальної власності;

– *правозастосуванні* – для підвищення ефективності діяльності суб'єктів запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет, як загальної, так і спеціальної компетенції;

– *навчально-освітньому процесі* – для використання в освітньому процесі, у системі професійної освіти слідчих і прокурорів, при викладанні відповідних навчальних дисциплін та під час підготовки навчальних і методичних посібників, підручників, курсів лекцій, а також були бути використані у науково-дослідній роботі профільних кафедр, наукових лабораторій та перемінного складу академії. розробленні в межах реалізації тем наукових досліджень «Актуальні питання протидії злочинності на сучасному етапі розвитку української держави» (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ).

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації, теоретичні та практичні висновки й рекомендації оприлюднено на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях і круглих столах: Міжвузівський науково-практичний круглий стіл «Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення» (Київ, 28 травня 2020 року); II міжнародна науково-практична конференція «Потенційні шляхи розвитку науки» (Київ, 20–21 листопада 2020 року); IV всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного, IT та Інтернет права» (Львів,12 листопада 2020 року); Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні погляди на актуальні погляди правових наук» (Запоріжжя, 27–28 листопада 2020 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею, в якій висвітлені власні ідеї і розроблення дисертанта, що дозволили виконати поставлені завдання. Робота містить теоретичні та методичні положення і

висновки, сформульовані дисертантом особисто. Використані в дисертації ідеї, положення чи гіпотези інших авторів мають відповідні посилання і використані лише для підкріплення ідей здобувача.

Публікації. Основні результати дослідження викладено у 9 наукових публікаціях, із них три – наукові статті у фахових виданнях (Науковий часопис Національної академії прокуратури України, 2019, № 2, Науково-практичний журнал «Наше право» («Our law»), 2020, № 2, Слово Національної школи суддів України, 2020 № 4 (33)), дві – у зарубіжних виданнях (Вірменія, Чехія), чотири статті – у збірниках тез наукових доповідей, що оприлюднені на науково-практичних заходах, зокрема:

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Lisovyi A. K., Lisova N. V. Civil liability for copyright infringements on the Internet: USA and Ukrainian experience. *Науковий часопис Національної академії прокуратури Україн*и. 2019. № 2. С. 32–24.

2. Lisovyi A. K. Criminal liability for cybercrimes in Ukraine and methods for preventing. *Bulletin of Academy of Justice*. 2020. № 1 (3), С. 81–85.

3. Lisovyi A. K. Analysis of the international legislation on the copyright protection. *Наше право*. 2020. № 2. С. 162–169.

4. Лісовий А. К. Спеціально-кримінологічні заходи запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет. *Слово Національної школи суддів України.* 2020. № 4 (33), С. 98–109.

5. Lisovyi A., Olena D. International experience in the prevention of copyrights crimes on the Internet. *European Political And Law Discourse*. Vol. 7, Iss. 6, 2020 P. 103–108.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Лісовий А. К. Еволюція законодавства США та ЄС з охорони авторського права, в тому числі у мережі Інтернет, та шляхи його запозичення Україною. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення*: матеріали міжвуз. наук.-практ. круглого столу (Київ, 28 трав. 2020 р.). Київ, 2020. С. 39–46.

7. Лісовий А. К. Розвиток діяльності органів МВС, пов'язаної із запобіганням порушень авторського права в мережі Інтернет. *Сучасні погляди на актуальні погляди правових наук*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 27–-28 листоп. 2020 р.). Запоріжжя, 2020. С. 106–109.

8. Лісовий А. К. Ретроспективний аналіз українського законодавства щодо захисту авторського права. *Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного, IT та Інтернет права:* матеріали Четвертої Всеукр. наук.-практ. конф. (Львів, 12 листоп. 2020 р.). Львів, 2020. С. 91–94.

9. Лісовий А. К. Шляхи розвитку системи запобігання злочинам у сфері авторського права. *Потенційні шляхи розвитку науки*: матеріали Другої міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20–21 листоп. 2020 р.). Київ, 2020. С. 34–36.

Характеристика особистості здобувача. Лісовий Артем Костянтинович народився 31 серпня 1996 року в м. Київ. Освіта: 1) повна вища юридична – у грудні 2018 року закінчив Київський національний університет імені Тараса Шевченка, де здобув освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр» за спеціальністю

«Право», спеціалізація – «Право інтелектуальної власності», професійна кваліфікація – юрист, молодший науковий співробітник; 2) повна вища економічна – у червні 2018 року закінчив ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», де здобув освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр» за спеціальністю «Фінанси і кредит».

З грудня 2018 року працював юристом у ТОВ «Укрспецсистемс», а з лютого 2019 року провідним спеціалістом відділу інформатизації та телекомунікацій Національної академії прокуратури України.

Із березня 2020 року і по теперішній час працює головним спеціалістом відділу розгляду звернень та надання публічної інформації секретаріату Касаційного цивільного суду.

За час праці зарекомендував себе дисциплінованим, грамотним та досвідченим працівником. Вимогливий до себе. До виконання посадових обов'язків ставиться сумлінно і ретельно, поставлені задачі виконує якісно. Знає й правильно застосовує у практичній діяльності закони, накази та інші нормативні документи, що регламентують діяльність Національної поліції України. В роботі вміє виділити головне і спрямувати зусилля на виконання поставлених завдань. Дисциплінований. За характером спокійний, урівноважений. Володіє навичками побудови доброзичливих взаємовідносин у колективі, користується авторитетом серед колег.

Відповідально та сумлінно ставиться до виконання суспільно корисних та громадських доручень. Має добре розвинені комунікативні й організаторські здібності. Цілеспрямований.

Мови: українська, російська, англійська.

Автор має 9 наукових публікацій з проблем запобігання злочинам (порушенням авторського права в мережі Інтернет).

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стиль викладення в дисертації матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість і доступність їх сприйняття.

У результаті попередньої експертизи дисертації Лісового Артема Костянтиновича і повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Лісового А.К. на тему «Запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Лісового Артема Костянтиновича «Запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, наказу Міністерства освіти і

науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40, п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167.

3. Рекомендувати дисертацію Лісового Артема Костянтиновича на тему «Запобігання порушенням авторського права в мережі Інтернет» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:
професор кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПрН України,
заслужений діяч науки і техніки України **Василь ШАКУН**

Рецензент:
професор кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент **Вікторія БАБАНІНА**